

Tiedotustutkijat, filosofinen, filosofit

Ylipyyhittäviä apukuvioita erään sinne tänne juoksentelun hahmottamiseksi

I

Seuraavat mietteet ja hahmotelmat ovat 'praktista' reaktiota siihen moni-ilmeiseen ja jännittävään ja hämmentävään keskusteluun, joka on erityisesti aaltoillut *Tiedotustutkimus*-lehden ja *Tiede ja edistys*-lehden palstoilla. Aaltoja ja myrskyä ovat nostaneet ja niillä ajaneet (ajautuneet?) ennen muuta tamperelaiset tiedotusoppineet (Hemánus, Malmborg, K. Pietilä, V. Pietilä...).

'Filosofinen' on tässä keskustelussa ollut näkyvästi esillä niin vaahtopäissä, orientoitumisissa kuin taistelulipuissa. Omissa mielissään ja kirjoituksissaan tiedotustutkijat ovat matkanneet myös - kuka enemmän, kuva vähemmän - reittiä 'tiedotusoppi-filosofia'. Harvoin Suomessa on ollut vastaavaa spontaania liikettä yhteiskuntatieteestä filosofiaan, ja vielä Toijalan takana. Oppaaksi pienempään matkaan tutkijan omassa päässä kuin myös aaltojen suunnan, voiman ja korkeuden tarkkailijoiksi on löytynyt kaksi johtavaa suomalaista filosofia, J. Manninen ja I. Niiniluoto, joista on tullut niin keskustelun osallistujia (*Tiede ja edistys*) kuin sen maamerkkejä ja reimareita. Mutta vievätkö nämä

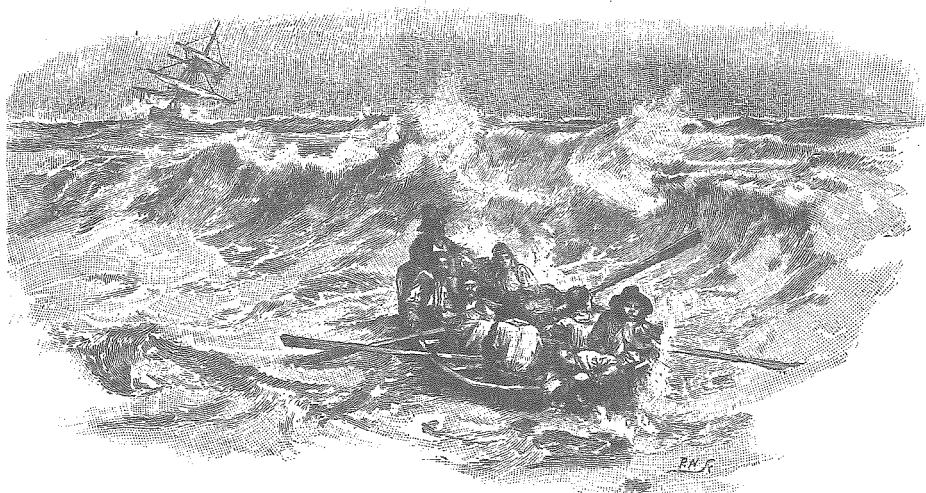
merkit ja niiden mukainen suunnistaminen tiedotusoppineet eteenpäin reitillään/reiteillään kohti Tiedotusopin Tieteellistä Kontinenttia vai rantautuvatko he Filosofiaan päät utulinnoissa, jalat soistuneessa ja upottavassa metafysiikan suistomaassa, on jo toinen kysymys. Vai näyttäytyykö tulevaisuudelle tänään myrskyjen ja vaarojen mies huomisen kääpiöksi, joka 'nähty' on kaiken (vesi)lasissaan jääpalalla seilaten, kokematta tukevasti jaloillaan seisovaa Tiedotusopin Pitopöytää, jonka äärellä veljekset Hemánus-Juhanista aina... Eeroon istuivat antaen mielensä vaelttaa maailman maita ja meriä?

Miten käy: se näkee, joka elää (unohtaa?).

II

Kiirehdän heti toteamaan, että alussa mainitsemani *praktiset kokemukset* pikemmin problematisoivat ammattini tekijä-näkökulmaa kuin saisivat valaisunsa siitä. Filosofinen kartta tai lakikirja ei näytä pitävän näyttöarvolupaus-taan 'kentän' 'filosofia-filosofierityistieteellinen' suhteen.

Jostakin on kuitenkin alettava. 'Aluksi' asetan tunnetun teesin filosofiasta ja erityistieteis-

Myrskyjen ja vaarojen miehet...

tä. Vielä omalla tavallaan teesin juuri alusta ja erosta: eron kautta alkuun, toinen alku.

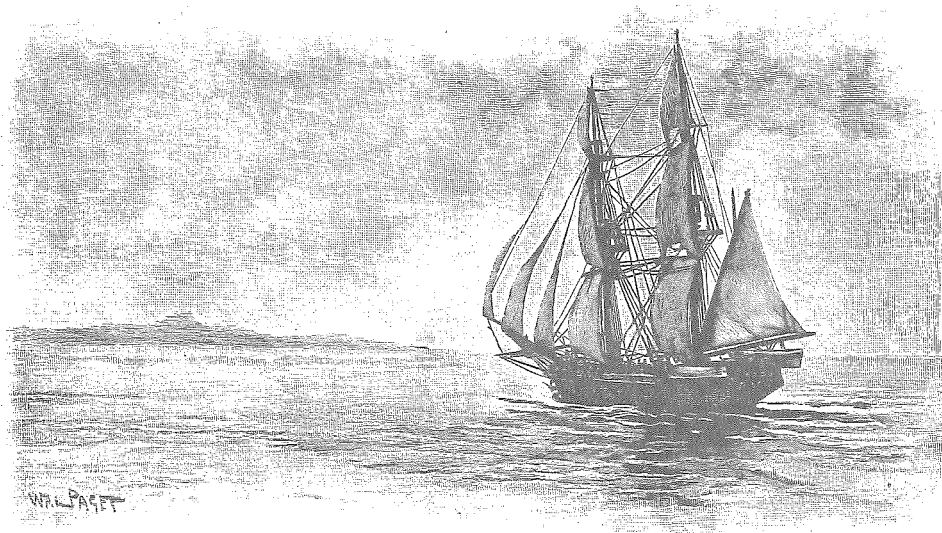
Teesihän kuuluu seuraavasti: erityistieteet ovat syntyneet filosofiasta ja samalla irtaantuneet ja itsenäistyneet siitä.

Pohdin seuraavassa alustavasti ilmaisuja 'syntyä'.

Ensiksi on hyvä palauttaa mieleen 'luonnonfilosofinen' metafora. Tammenterhosta kasvaa tammi. Kis-

sa synnyttää kissan, ihminen ihmisen. Metaforan mielikuva täsmen-tyy teesiksi: lajin yksilö synnyttää saman, ei toisen lajin yksilön. Tai: laji reprodusoituu samana lajina.

Siis: filosofiasta syntyy filosofiaa, filosofia syntyy filosofiasta. Mielikuvan tai teesin 'valossa' emme voi ymmärtää ajatusta: filosofiasta syntyy erityistiede, erityistiede syntyy filosofiasta.

...matkalla kohti Tiedotusopin Tieteellistä Kontinenttia.

Välituloksena voidaankin sanoa, että teesi 'erityistieteet ovat syntyneet filosofiasta' peittää enemmän kuin paljastaa. Teesin problemaattisuuden saa näkyviin siirtymällä toisesta polvesta kolmanteen ja...:teen polveen. Kiss₁ synnyttää kissan₂, joka synnyttää... Yksinkertaisin tapa kuvata - 'äidin puolelta' - lajin reproduksiointia olisi seuraava: 'k₁→k₂→k₃→...→k_n'. Mutta mitä kiellossamme ajattelemme? Viimeistään *Kuhnin* jälkeen ei ole enää yllättävää sanoa, että sanan ankarassa mielessä meillä ei ole käsitettä ongelmastamme. Meiltä, niin erityistieteilijöiltä kuin filosofeilta, puuttuu paradigmaattinen teoreettinen konseptio probleemastamme. Tätä 'aukkoa' paikkaa joukko toiminnallisia artikulaatioita, joiden elementit voivat olla peräisin eri 'kentiltä' ja olla keskenään eri aikaisia. (Kenttinä on mainittava erityistieteet, filosofia, tiedemiesten ja filosofien 'praktiset filosofiat', uskonnolliset ja moraaliset järjestelmät jne.)

Teesissä esiintyvät ilmaisut 'lirtaantua' ja 'itsenäistyä' juuri kieltävät mielikuvaa 'erityistiede reprodusoituu filosofiana'. Mutta ne eivät perustele kieltä. Teesin filosofian kieltö onkin 'sokeaa'. Tieteen arjessa tämä sokeus elää usein aggressiivisena ja hallitsemattomana filosofian torjuntana. Tosin: tässäkin arjessa sauluksia kääntyy paavaleiksi, filosofian vihan ja ylenkatseen kääntyessä aina tieteen vihaan asti.

Olisiko teesin filosofian kieltöä ymmärrettävä seuraavasti: siinä määrin kuin erityistieteestä syntyy filosofista pitää tämä 'luonnottomana' hylätä ja karkoittaa? Pitäisikö pyrkiä filosofisen

ennakkototeamiseen ja abortoimiseen äidin terveyden vuoksi vai voisiko filosofian taimista äidin hoidossa ja kurissa kasvaa tieteen omia puoliaikuisia, jotka voisivat elää tieteen raja- ja reuna-alueilla ja joiden jostakin jälkeläisestä voisi kehittyä kypsä aikuis-tiede.

Tieteen arjessa on joka tapauksessa aina toistaiseksi syntynyt filosofista. Aina silloin tällöin jopa sellaisella voimalla ja muodoissa, että tieteen sauluksetkaan eivät ole pystyneet peittämään muiden ja omien silmiä. Tällaiseen 'kriisitilanteeseen', jossa 'filosofista' kasvaa esiin erityistieteestä, kuuluu luonnonvoimaisesti paavalien esiinmarssi. Paavalien puheen kimppuun ryntäävät luonnollisesti ammattifilosofit, jotka antavat sille kantaäiti-filosofisia artikulaatioita.

Jos meillä ei ole teoreettista konseptiota transformaatiosta 'kantaäiti-filosofia→erityistiede' meillä ei ole myöskään teoreettista käsitettä siitä millä tavalla, millä tavoin filosofinen elää erityistieteessä. Ammattifilosofina haluan muistuttaa vielä siitä, että meillä ei ole teoriaa - ainakaan paradigmaattista - siitä, miten kantaäiti-filosofia muuttuu tai sen käy prosesseissa, joissa siitä 'syntyy' erityistieteitä.

Kaikki edellä sanottu metaforastamme voidaan kiteyttää seuraavaksi teesiksi: meillä ei ole teoriaa filosofiasta. Aukkoa paikkaavat ja peittävät erilaiset systemaattisuudessaan aggregaattiset tilkkutäkit, joiden tilkut ovat eri kentiltä (erityistieteet, filosofiat, arkiymmärrys...) ja loogisesti eriaineksisia ja iältään eriaikaisia. (Kuvaavana esimerkkinä tästä voi viitata Marxin ja Engelsin filosofian/filosofian kritiikin kannattajien ja kriitikoiden tavat käydä

keskustelua teesistä 'filosofia ideologiana').

III

Vieraannuttamistekniikkaa hyväksi käyttäen pyrin seuraavassa valmistamaan malleja teesin 'erityistieteet syntyvät filosofiasta' luku-tavoista.

Malli A ('Numeroteoreettinen malli'). - 'F→ET'-kaava luetaan seuraavasti. Antiikin filosofiasa erityistieteellinen muodostaa elementtejä, momentteja, dimensioita filosofiassa. Karkeasti yksinkertaistaen voidaan sanoa, että erityistieteet eivät olleet olemassa filosofisesta irtaantuneina ja itsenäistyneinä. Filosofian tutkimusesine oli oleva ylimalkaan ja kaikkeutena.

Ajatelkaamme todellisuus (T) ympäräksi, jolla on kolme sektoria: luonto (l), yhteiskunta (y) ja ajattelu (a).

Traditionaaliseksi filosofiaksi tai kantaäiti-filosofiaksi kutsun sen *lajista* filosofisen artikulaatiota, jonka erilaiset tulokset voidaan yhdistää seuraavan lukutavan alle. Filosofia tutkii yleisesti T :tä ja erityisesti sen eri alueita l , y ja a ja niiden yhteyden tapaa.

Tilanne 1): Kantaäiti-filosofialla 'sisällöllisesti', 'reaalitiiteenä' koko todellisuus erityisesti ja yleisesti tutkimuskohteenaan. Erityistieteellinen 'yksityisen' ja 'erityisen' tutkimuskentällä olevaa. Filosofia - yleisen eli varsinaisen todellisuuden aukottomana (systemaattisena) teorian - alamaistaa ja hallitsee 'rationaalisesti' ja 'totuuden viimäkätisenä instanssina' erityistieteellistä.

Tilanne n): Todellisuuden kaikki sektorit lopulta erityistieteiden tutkimuskohteina. Vuosisatojen aikana eri erityistieteet - mikä no-

Numeroteoria

peemmin mikä hitaammin, mikä aikaisemmin mikä myöhemmin - ovat miehittäneet alueensa ja vapauttaneet sen filosofian vallasta. 'Irtaantuminen' ja 'itsenäistyminen' ovat erityistieteen vallananastamista ja itsenäisyysjulistuksen antamista ja entisen hallitsijan karkoittamista alueeltaan.

Kaikkialta karkoitettulla kanta-äiti-kuningattarella ei ole enää alaakaan todellisuudesta hallinnassaan. Sanan vanhassa mielessä filosofialla ei ole lainkaan tutkimuskohdetta. Filosofia ei ole enää reaalityiede tai positiivinen tiede.

Filosofialla, joka jossakin mielessä haluaa pitää yhä kiinni tieteilisyydestään, näyttää olevan seuraavat vaihtoehdot edessään:

- erityistieteen palvelukseen astuminen,
- liittoutuminen erityistieteen kanssa.

Mutta kuinka erityistiede saataisiin tekemään pestisopimus? Vai olisiko pikemmin niin, että erityistiede pyytämättään saa palvelijansa? Vielä ehkä niin, että monet erityistieteilijät eivät tästä palvelijastaan mitään tiedä!

Mitä entinen hallitsija voi tarjota tai esittää palveluinaan? Ehkä seremoniallista näköä analogian 'Ruotsin kuningas ja kuningaskunta' mukaisesti. Ei olisi kai aivan helppoa pitää kiinni organisaation nimestä 'filosofinen tiedekunta' tai tulkinnon nimikkeestä 'filosofian kandidaatti', jos ei ainakin jonkinlaisena muistoesineenä säilytettäisi filosofiaa oppialana, instituutiona ja virkoina. Tällöin filosofialla olisi tieteellisen yhteisön puitteissa ainakin seremoniallinen tehtävä: edustaa tänään sitä, mitä se (ja tiede) kerran oli. Filosofian toiseksi pyrkiminen tai asioihin puuttuminen olisi vastoin kirjoittamatonta

sopimusta. Filosofia-lapsen - tai pikemmin lapsena esiintyvän vanhuksen - funktionaalinen tehtävä olisi olla leikkiä tai peliä, ei aikuis-erityistieteiden työtä. Tällöin se tarjoaisi myös erityistieteilijöille hetkellisen irtaantumisen mahdollisuuden työn arjesta ja vakavuudesta lapsuuden leikkeihin ja iloihin.

Joka tapauksessa työpalvelusten myyminen edellyttää pyrkimystä transformoida vanhaa filosofiaa toiminnoiksi, joita kukaan muu ei tuota tieteen tuotantomaaailmassa ja joiden hyödyllisyydestä (mielessä tai toisessa) se onnistuu puhumaan 'ostajille' (tiedemiehet, opetuksen suunnittelijat ... tiedepoliittiset päättäjät).

'Myyvimät' transformaatiot ovat olleet 'tieto-oppi', 'tieteen logiikka', 'tieteen filosofia' ja vastaavan tapaiset tuotteet. Otan tuoreen kotimaisen esimerkin. Jokainen ymmärtää, että tilanteessa, jossa tutkinnon uudistuksen aikana filosofia tuli akateemisen tutkimuksen ja opetuksen *institutionaalin* problemaattiseen vaiheeseen, oli 'tieteen filosofian' tai 'tieteen teorian' näyttöarvo aivan toista luokkaa kuin vaikka 'metafysiikan'. Filosofiankin on kuitenkin opittava muuttamaan markkinoita ennakoiden tuotteittensa tarvaesteettistä hahmoa. Tänään ei ole kovinkaan avantgardea lyhytaikaisesti tarjota - luonnollisesti 'tieteen filosofian' rinnalla - vaikka 'estetiikkaa' tai 'arvoteoriaa'.

Filosofialta vaaditaan suurempaa 'poliittista' taitoa, jos se haluaa 'liittoutua' erityistieteiden kanssa. Puhun luonnollisesti ns. vapaasta liitosta.

Tällöin filosofian on kyettävä erityistieteen edusta käsin näyttämään liiton järki. Ytimeltään

perustelun on nojattava kaavaan 'erityistiede + filosofia → totuus'. Tämä näyttö vaatii taitoa. Filosofian on nimittäin näytettävä erityistiede erityistieteelle itselleen pysyvällä tavalla epätäydelliseksi niin, että sen on tehtävä pysyvä liitto filosofian kanssa ollakseen tiedettä. Epätäydellisyyden näyttöön on luonnollisesti kuuluttava erityistieteen tieteellisyyden myöntö ja korostaminen. Tätä on vielä hyvä vahvistaa klassisen filosofian jonkin (irvikuvamaisen) populaarin hahmon pikakritiikillä. Täten voidaan kääntää ja taittaa erityistieteen tendenssinomaista filosofian vastaisuutta poispäin omasta positioista ja mahdollisesti jopa käyttää tendenssin voimaa omaksi hyödyksi.

Filosofian näin suorittama 'filosofian kritiikki' on samalla vetoavan avoin oman puutteellisuuden myötö: tieteellinen filosofia voi tänään - elää vain liitossa erityistieteiden kanssa. Kantin kuuluisa lause havainnosta ja ymmärryksestä voidaan transformoida seuraavasti: erityistiede on sokeaa ilman reflektointia filosofiaa, reflektointi filosofia on tyhjää ilman erityistiedettä. Oikeastaan erityistieteilijä ei ole vain saatava tietoiseksi, vaan jopa ammattilapseksi omasta 'sokeasta' osaamisestaan. Tuloksilla on hintansa, mutta ne ovat tuloksia. Tällöin filosofia voi tarjota ylimääräistä lukusta arjen tuloksekkaalle purtajalle: ymmärryksen siitä, mitä on jo aina tehnyt. 'Filosofia jättää kaiken ennalleen' on sopivaa juhlapuheenpartta tarjottavaksi arkitiedettään urakoivalle erityistieteilijälle.

Edellistä järeämpi tapa luoda pohjaa liitolle on näyttää erityistieteen ja tieteellisen filosofian

yhteinen vaara tai vihollinen. Vaaran tai jopa vihollisen rakentamiselle elementtejä saa ns. arkikokemuksesta, uskonnon dogmeista, moraalisista ongelmista, ns. taiteellisesta näkemyksestä ja jälleen vanhan filosofian sopivasta, erityisesti metafysisestä hahmosta.

Vaaraa ei suinkaan tarvitse hahmottaa viholliseksi, jonka alue olisi valloitettava tai joka edes olisi vastahyökkäyksellä karkoitettava. Monessa mielessä on parasta antaa tuotetakuu siitä, että tieteellisen filosofian avulla tuo tai tuo diskursio vaikenee tieteen omalla alueella.

Esimerkki. Mielekkyydskriteerinsä kautta uuspositivismi lupasi muuttaa hiljaisuudeksi uskonnolliset tai metafysiset, eettiset tai esteettiset kysymykset liiton puitteissa. Hiljaisuuden aitous ja väärentämättömyys vielä taattiin: kyseessä on puhdas väärentämätön hiljaisuus eikä sensuroitu korviketuote. Vaitiolo ei huuda! Tiedämmehän: Mistä ei voi puhua, siitä on vaiettava. - Tämän tieteelle 'kuulumattoman' puheen uuspositivismi lupasi kitkeä myös tieteestä ja tiedemiehistä. Seuraavaan tapaan. Väärän menneisyyden jäännös 'yhteiskuntatiede' on korvattu tieteellisellä 'käyttäytymistieteen ohjelmalla'. Luonnontieteilijöiden perinteinen 'jämerä materialismi' on siirrettävä privaattielämän maailmankatsomukseksi ja opittava filosofisesti puhumaan fysiikan neutraalisuudesta metafysiikan suhteen. Moraalisesti huolestuneen on kahdennettava itsensä toistaen oppilausesta: tiede on tiedettä, moraalitiede on moraalitiedettä, moraalitiede on moraalitiedettä ja eikö niiden kuulu kohdata. (Vastaavia kuvia voidaan luoda vaikka ilmaisusta 'fenomenologinen sosiologia' tai teesistä 'porvarilli-

nen tiede').

Ehkä kuuluisin ja vaikuttanein tämän vuosisadan filosofian liittolaisteeseistä on seuraava analyttisen filosofian teesi: filosofia ei analysoi todellisuutta, vaan kieltä. Tässä meitä kiinnostaa seuraava teesin variaatio: tieteellinen filosofia ei analysoi todellisuutta, vaan todellisuutta kuvaavan tieteen kieltä. Tänäpä ei ole kovin häkellyttävää huomauttaa siitä, että teesin horisontti filosofian ja erityistieteen erolle ja yhteydelle on problemaattinen. Teesin 'salainen/salattu metafysiikka' sisältää teesin pinnalla kritikoituja vanhakantaisia filosofian kompetenssi -ajatuksia.

Liittoa teesissä legitimoidaan seuraavasti. Tieteellinen filosofia tieteen kielen logiikkana palvelee tiedettä ja samalla kehittää itseään tieteellisenä filosofiana. Annan seuraavassa teesiä tukevan reseptin, jonka mukaisesti voisi luennoita yleisöpintokurssilla:

- 1) Aloita *formuloiden* ja selkeästi *artikuloiden*: "TOISIN KUIN KRITIKOITAVA METAFYSIIKKA..."
- 2) Keskeytä teesi. Kuulijasihan eivät tiedä, mitä on metafysiikka.
- 3) Sinun on käytettävä hyväksi heidän 'arkipäivän filosofiansa' pilakuvamaisia ja vihamielisiäkin elementtejä koskien 'FILOSOFIA = METAFYSIIKKA'.
- 4) Tule näitä mielikuvia vastaan tuntijan hahmossa.
- 5) Vastaantulo käy vaikka seuraavasti. Mainitse neutraalisti HEGEL ja hänen LUONNONFILOSOFIANSA. (On oikeastaan onneksi, että et itsekään tiedä siitä mitään.)
- 6) Lue sopivasti painottaen ja riittävällä nopeudella ja takelamatta se esimerkki, jonka olet niin monasti tavannut tieteen filosofian oppikirjoissa. Aivan:

HEGELIN LÄMMÖN tai SÄHKÖN MÄÄRITELMÄN.

- 7) Lukiessasi ja sen jälkeisellä lyhyellä tauolla + katseella anna ymmärtää, että *et itsekään* ymmärrä sitä.
- 8) *Siirrä* ja *tiivistä* saavuttamasi solidaarisuus kuulijoittesi ja itsesi välillä seuraavaksi opiksi: tämän kaltaisten 'määritelmien' oikea ymmärtäminen on juuri sen ymmärtämistä, että niitä ei voi ymmärtää - paitsi mielettömiksi.
- 9) Jatka teesiä: "...SE EI MÄÄRÄÄ ERITYSTIETEIDEN AJATTELUN SISÄLTÖÄ VAAN AINOASTAAN KORREKTIN/EPÄKORREKTIN AJATTELUN MUODOT".
- 10) Tieteellinen filosofia ei pyri määräämään *mitä* saa ja mitä ei saa ajatella erityistieteessä. *Se* tietää, että sisällölliset eli reaalikysymykset eivät voi kuulua ylipäätään filosofian kompetenssialueeseen. - Täten tieteelliseenkin filosofia ei voi taata oikeita vastauksia. Mutta se takaa, että jos sen neuvoja noudatetaan niin kysytään *kysymys* - ts. kysytään tavalla, että asianmukaiset vastaukset ovat joko tosia tai epätosia.

Tieteellinen filosofia ottaa tällöin itselleen tehtävän suorittaa ennaltaehkäiseviä poliisitoimia. 'Ulkomaalaisia' se yrittää pitää tieteen maailman rajojen ulkopuolella. 'Ulkomaalaisiksi' muuttuneet tai siltä näyttävät se ottaa tutkimuksen esineeksi mahdollinen karkoitus mielessään.

(Näin ymmärretyn 'antimetafyy-sisen' tieteellisen filosofian problemaattinen 'metafyysinen' tulee kuitenkin helposti esiin kun huomaamme, että kieli sille on toista maata kuin empiiristeoreettisille erityistieteille, *varsinkin* jos niin erityistiedettä kuin

...leikkaa korvesta uudismaata.

sitä itseään tarkastellaan sen omassa valossa.)

IV

Mallin A jälkeen tyydyn esittelemään lyhyesti mallit B, C, ja D.

Malli B ('Filosofia pääskynä'). - Mallissa B hylätään tai ainakin työnnetään taka-alalle ajatus/vaativuus filosofiasta systemaattisena tieteenä. Systeminäkökulma vaihdetaan asenne-näkökulmaan. 'Filosofian' sijaan puhutaan 'filosofisesta'. Filosofinen on asenne.

Pääsky-malli konkretisoi filosofisen asenteena seuraavasti. Filosofinen - pääskynä - kiinnittää tieteen auran kärkeen, joka leikkaa 'korvesta' (= ei-tietees-tä) tieteen uudismaata.

Filosofinen asenne tai ehkä pikemmin 'tila' tulee nyt ymmärtää seuraavasti. Tieteen eturintamassa esiintyy epämääräisyyttä, häilyvyyttä ja konflikteja. Filosofisessa tilassa olevat tiedemiehet ovat kriisissä.

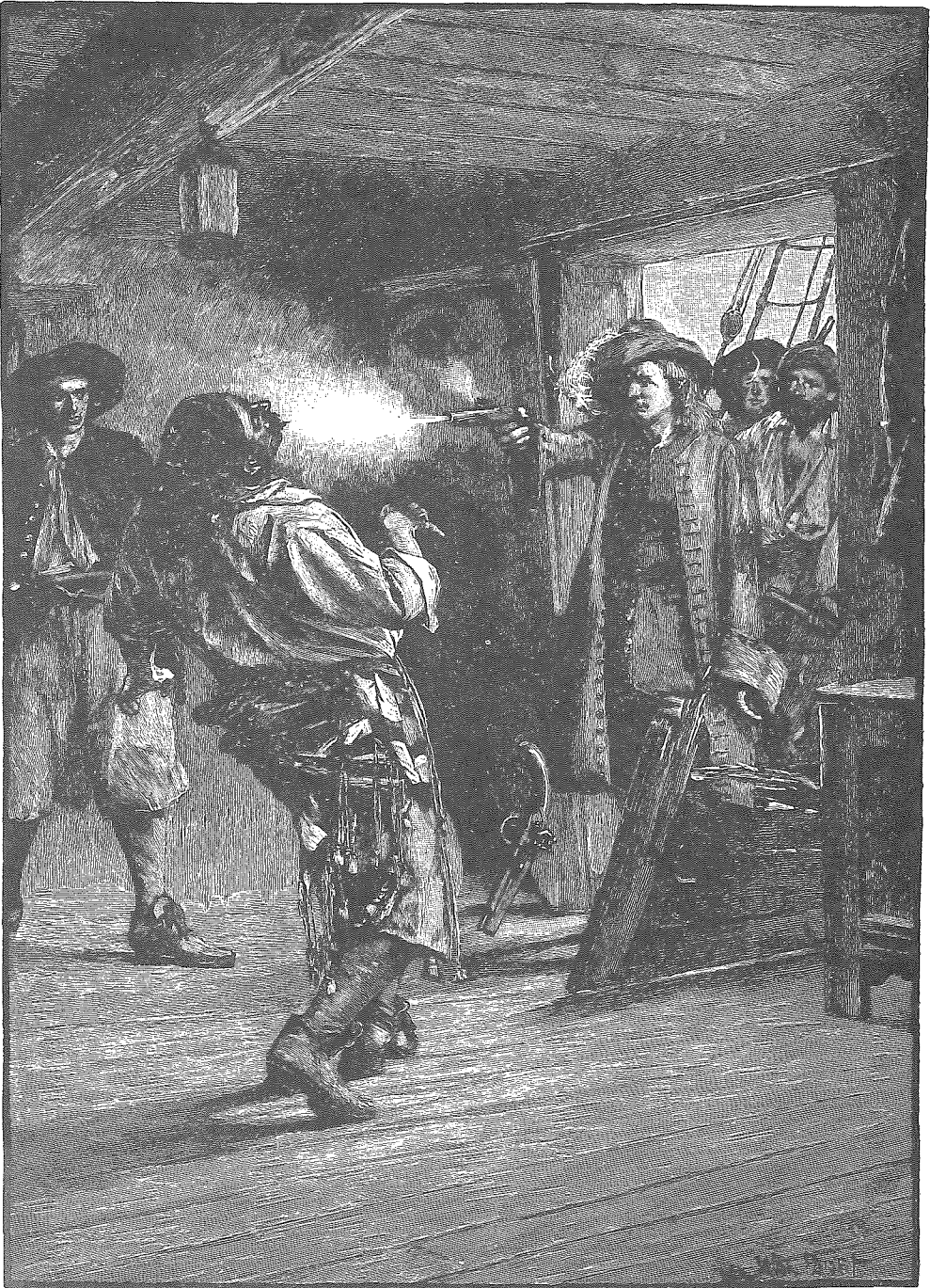
Kriisillä on traditionaalisen filosofian ulkonäkö: kilpailevat

ja kiistelevät koulukunnat, joiden suhteissa toisiinsa voi esiintyä jopa filosofisia elementtejä ja puheentapoja traditionaalisen filosofian mielessä. Esimerkiksi voi esiintyä 'filosofista' toisen position/toisten positioiden nihilististä kieltoa.

Tällaisessa kriisissä ainakin jotkut tiedemiehet lankeavat kiusaukseen muuntaa mallia B mallin A suuntaan. Ts. he pyrkivät muuntamaan 'tiedemiehen spontaania filosofiaa' filosofiaksi sanan klassisessa mielessä. Tällöin he siirtyvät erityistieteen kentältä filosofian kentälle. Hyviä esimerkkejä tällaisesta transformaatiosta tarjoavat eräiden fyysikoiden vuosisadan taitteen fysiikan val-lankumouksellisesta tilasta 'vetämät' eksplisiittiset tietoteoreettiset ja ontologiset teesit.

Pääsky-mallin avulla voidaan näin ymmärtää filosofisen olemassaolemisen kaksi tapaa tieteissä senkin jälkeen kun erityistieteet ovat 'valloittaneet' vanhan filosofian 'alueet': 'spontaani filosofia' ja 'filosofiaan lankeaminen'.

Toisen position nihilististä kieltoa

Malli C ('Filosofia vampyyri-nä'). - Filosofit sekä seuraavat että pyrkivät puuttumaan mallin B tilanteisiin.

Vampyyri-mallissa filosofiaa tarkastellaan kuolleena, joka ei voi/suostu kuolemaan. Ennen muuta tarttumalla erityistieteilijöiden 'spontaanin filosofian' filosofiamaisiin artikuloitumiin ja artikuloimisiin se aina hetkeksi imee itseensä uutta elinvoimaa. Näin se voi astua varjoista tieteen näyttämölle kaikessa pettävässä ja viettelevässä loistossaan ja suuruudessaan. 'Pääsky' on artikuloitunut feeniks-linnuksi.

Tilanne näyttää tällöin seuraavalta. Tieteellä on filosofinen perusta. Tai ainakin: filosofiset kysymykset asettuvat itsensä tieteen kautta. Tämä liitto/ykseys filosofian kanssa on kuitenkin vampyyrin käsialaa oleva illuusio.

Illusion 'normaali' paljastuminen illuusioksi on kuitenkin kiellossaan peittävä ja pettävä. Osaltaan se mahdollistaa vampyyrin uutta unta ja näin pohjustaa uuden heräämisen mahdollisuutta. Normaali paljastus tekee filosofian esiinnousun joksikin subjektiiviseksi, pelkäksi oikuksi tai muodiksi, jossa ei todellisuudessa ollut mitään vakavasti otettavaa. Toisin sanoen, kyseessä on rauhoitettava, mutta pettävä ja peittävä vakuutus. Tieteen aikuismaailman vakuutetaan olevan puhdas lapsuuden filosofia-kummajaisesta. Vakuuden anto korvaa prosessin ehtojen tutkimisen. Yhtä vähän tässä auttaa ammattifilosofien ystävällinen tai ironinen kommentti: "Filosofiassa tästä on keskusteltu vuosisatojen ajan. Tärkeimmät positiot ovat olleet...". Vampyyrin efektien voima ja merkitys jää näkemättä.

Näin eri erityistieteiden alueella toistuu eri aikoina 'filo-

safia kummajaisena/filosofia herrana'-skeema.

Lisäksi on huomattava, että vampyyri muuntaa 'helposti' vain lastenkamarin kummajaisiin varustautuneen 'spontaanisesti filosofoivan' tiedemiehen uudeksi, mutta 'vanhaksi' vampyyriksi, joka herruuden alaisena sekä tietämättään että halulla 'riistää' erityistieteellistä ja pyrkii kanavoimaan ja ohjaamaan sitä herransa suunnitelmien mukaisesti.

Malli D ('Filosofia kättilönä'). Mallissa D filosofia ymmärtää itsensä toimintana, joka pyrkii estämään tiedemiesten 'spontaanin filosofian' vampyyrimäistä hyväksikäyttöä. Se pyrkii tukemaan ryömimisen ja ensimmäisten askelten vaihtumista aikuisen pystypäiseksi käynniksi.

Filosofisen ajatus-poliisin ja -tuomarin, joka estää, tutkii ja rankaisee ja samalla kahlitsee 'filosofiaan', sijaan on syytä rehabilitoida Sokrateen ajatusta filosofista kättilönä, joka ei enää pysty itse synnyttämään, mutta joka voi tukea synnytystä. (Miehisen poliisi-idealismien sijaan naisellista kättilö-materialismia!).

Mallissa ymmärretään filosofisen toiminnan luonne kasvatukselliseksi. Mutta: itsensä aina tarpeettomaksi tekemisen ja itsesivistyksen prosessin alkuunsaattamisen ja tukemisen mielessä. Tällaisen 'filosofisen' tulisi kuulua momenttina mihin tahansa inhimilliseen toimintaan ja jokaisen tulisi olla 'filosofi' sen mielessä. Sen mielessä 'filosofisella' olisi loppunsa tieteessä vain tieteen lopun kautta.

Esitelmä Tiedotusopillisen yhdistyksen seminaariin "Suomalainen tiedotustutkimus eilen, tänään, huomenna", 25.11.1982 Tampereella.